

Nr 674

Av herrar Ståhl och Helén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61.

I proposition nr 60 framlägger Kungl. Maj:t förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 samt anhåller om finansfullmakt intill 300 milj. kronor för utnyttjande av på beredskapsstaten upptagna arbeten, för den händelse behov därav skulle uppkomma.

Systemet med en allmän beredskapsstat, som upptager en investeringsreserv av projekterade arbeten, jämte därtill knuten finansfullmakt tillkom under 1930-talet. Tanken var att ha ett större antal färdigprojekterade offentliga investeringar i reserv, avsedda att aktualiseras vid en konjunkturavmattning med sjunkande sysselsättning. Med hänsyn till angelägenheten av att sådana arbeten skall kunna igångsättas med minsta möjliga tidsutdräkt lämnar riksdagen Kungl. Maj:t ett bemyndigande genom en finansfullmakt, avseende det framförliggande budgetåret, att inom angiven ram verkställa på beredskapsstaten upptagna arbeten, under förutsättning att en allmän nedgång i sysselsättningen skulle inträda. Praxis har utvecklats därhän att en beredskapsstat blir gällande över ett flertal budgetår. Den nu gällande fastställdes sålunda år 1956. Däremot fastställes finansfullmakten endast för ett budgetår åt gången.

Genom att den en gång fastställda beredskapsstaten, som upptager ett större antal skiftande investeringsprojekt, blir gällande över flera budgetår uppkommer olägenheten av att vissa projekt kan bli föråldrade. Den kommer då också att brista i fråga om den eftersträlvade sysselsättningsberedskapen. Samtidigt minskar riksdagens reella kontroll och prövningsrätt över den för varje budgetår givna finansfullmaktens användning. Sistnämnda synpunkt ökar givetvis i vikt med beredskapsstatens omfattning.

Den nya allmänna beredskapsstat, som nu förelagts riksdagen — vilken formellt avser budgetåret 1960/61 men enligt tidigare praxis kan förutsättas bli gällande ett antal budgetår framåt — upptar på driftbudgeten en anslagssumma av 886,65 milj. kronor och på kapitalbudgeten 374,68 milj. kronor eller tillhoppa 1 234,33 milj. kronor. Det innebär en ökning för driftbudgetanslagen med 421 milj. kronor, för kapitalbudgetanslagen med 148 milj. kronor eller för hela staten med 569 milj. kronor i jämförelse med den gällande staten.

För att möta risken att beredskapsstaten kan bli mindre lämpad för sitt avsedda ändamål — genom att på staten upptagna investeringsprojekt blir

föråldrade eller av andra anledningar bortfaller — förutsatte statsmakterna 1956, att förslag till allmän beredskapsstat för det löpande budgetåret på grundval av arbetsmarknadens fortlöpande revidering och komplettering av investeringsreserven skulle kunna upprättas och underställas riksdagen. I den nu framlagda propositionen erinrar finansministern härom och tillfogar, att »några sådana åtgärder har emellertid ej erfordrats». Mot bakgrunden av att beredskapsarbeten blivit i icke ringa omfattning erforderliga under de två senaste budgetåren synes oss erfarenheten ha givit vid handen att det skulle ha varit värdefullt om en sådan redovisning som förutsattes 1956 hade skett.

I det nu framlagda förslaget till ny allmän beredskapsstat föreslår arbetsmarknadsstyrelsen i syfte att höja aktualiteten i beredskapsåtgärderna mot inträdande arbetslöshet följande kompletterande fullmakter:

1. Beträffande företag, som avses att finansieras med anslag till kollektivt angivna ändamål, skall arbeten, som i en viss arbetsmarknadssituation icke visar sig lämpliga att bedriva, få inom ramen för respektive anslag ersättas med nya företag av samma slag.
2. Beträffande anslag avseende individuellt angivna investeringsobjekt skall sådant anslag få disponeras för annat med respektive anslag för- enligt och av statsmakterna godkänt ändamål.
3. Vissa förslagsanslag på riksstaten skall få disponeras utöver anvisade belopp. Kollektivanslag på beredskapsstaten skall få tagas i anspråk för forcering av arbeten under motsvarande anslag.

Av de angivna dispositionsreglerna är det sist nämnda helt överensstämmande med vad som för närvarande gäller, medan de andra punkterna delvis innehåller utvidgningar. Finansministern har inte haft något att erinra mot de under punkterna 1. och 3. ovan angivna dispositionsreglerna. Han har däremot icke medgivit den utvidgning som upptagits under punkten 2.

Vad arbetsmarknadsstyrelsen framhållit i fråga om önskvärdheten att vinna största möjliga anpassningsbarhet i beredskapsåtgärderna till olika arbetslöshetssituationer förtjänar att understykas. De av styrelsen föreslagna upp- mjukningarna i villkoren för beredskapsstatens disposition har självfallet detta syfte.

Å andra sidan måste riksdagen i sin egenskap av anslagsbeviljande instans ta ansvaret för prövningen av de ändamål för vilka anslagen avses. Göres av- steg härifrån förlorar beredskapsstaten med dess angivande av olika av riks- dagen godkända projekt sin mening.

Finansministern framhåller, att som allmän riktlinje vid utväljandet av företag för investeringsreserven har gällt att investeringsprojekten varit av sådan angelägenhetsgrad att desamma enligt myndigheternas bedömning i vanlig ordning bort komma till utförande under de närmaste åren. Arbets-

marknadsstyrelsen har begränsat aktualiteten så strängt att i princip endast sådana arbetsobjekt intagits i investeringsreserven, som bedömts kunna påbörjas för beredande av sysselsättning under budgetåret 1960/61. Om — vilket torde bli fallet — den nya beredskapsstaten kommer att bli gällande för ett flertal budgetår framåt, blir det än angelägnare att de i investeringsreserven ingående projekten hålles aktuella. Projekt som nu upptagits kan vara helt inaktuella om tre eller fyra år, innan en ny allmän beredskapsstat enligt tidigare praxis skulle antagas. För att undvika en långtgående uppmjukning av dispositionsvillkoren vore det enligt vår mening ett mera ändamålsenligt tillvägagångssätt, att Kungl. Maj:t årligen i samband med sin begäran om finansfullmakt för budgetåret för riksdagen redovisade i vilken omfattning projekt, som upptagits på beredskapsstaten, blivit realiserade eller av andra skäl inaktuella samt föreslog komplettering av investeringsreserven, om så skulle befinnas erforderligt. En sådan ordning skulle ligga i linje med statsmakernas intentioner vid den nu gällande beredskapsstatens fastställande år 1956. Den skulle medföra att riksdagens prövningsrätt beträffande av allmänna medel finansierade ändamål bättre garanterades samtidigt som *beredskapen mot arbetslöshet skulle bli större* genom att en fortgående förnyelse av investeringsreserven framtvingades. Det bör tilläggas att departementschefen också framhåller, att av principerna för urvalet av arbetsobjekt följer att investeringsreserven årligen måste aktualiseras. Verkställda projekt som upptagits på beredskapsstaten skall visserligen enligt gällande regler föreläggas riksdagen på tilläggsstat, där den formella budgetanvisningen kommer till stånd. Någon ändring härutinnan skall givetvis inte ske, men det vore säkert av värde om riksdagen i samband med Kungl. Maj:ts hemställan om finansfullmakt — under förutsättning att en allmän beredskapsstat som fastställts för tidigare år skall få fortsatt giltighet — finge en särskild redovisning av i vilken utsträckning projekt på beredskapsstaten blivit realiserade eller av andra skäl inaktuella. Det väsentliga syftet med en sådan ordning vore enligt vår mening att ge riksdagen en bättre överblick över den aktuella beredskapssituationen.

Vid sådant förhållande synes ett medgivande åt arbetsmarknadsstyrelsen att arbeten, som blivit inaktuella eller mindre lämpade för den rådande arbetsmarknadssituationen, skulle få ersättas med nya företag av samma slag icke bli behövligt. Riksdagen är dessutom numera samlad så gott som hela året, varför ett utbyte av arbetsprojekt bör kunna utan olägenhet underställas riksdagens prövning.

Vi föreslår att riksdagen i samband med behandlingen av förslaget till allmän beredskapsstat i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar, att en årlig redovisning av ovan angivet innehåll lämnas riksdagen och beträffande villkoren för dispositionen av den lämnade finansfullmakten ger till känna vad här anförts.

Beträffande storleken av den begärda finansfullmakten för budgetår 1960/61 har vi ingen erinran.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 60 med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

a) anhålla att årligen till riksdagen redovisning måtte lämnas — utöver den redovisning som enligt gällande ordning sker via förslag till tilläggsstat — angående omfattningen av på beredskapsstaten realiserade eller eljest inaktualiserade investeringsprojekt och att förslag till komplettering av investeringsreserven likaledes framläggas, därest så skulle befinnas erforderligt, samt

b) i fråga om villkoren för disponering av lämnad finansfullmakt avseende beredskapsstaten uttala vad ovan i motiveringen anförts.

Stockholm den 22 mars 1960

Manne Ståhl

Gunnar Helén